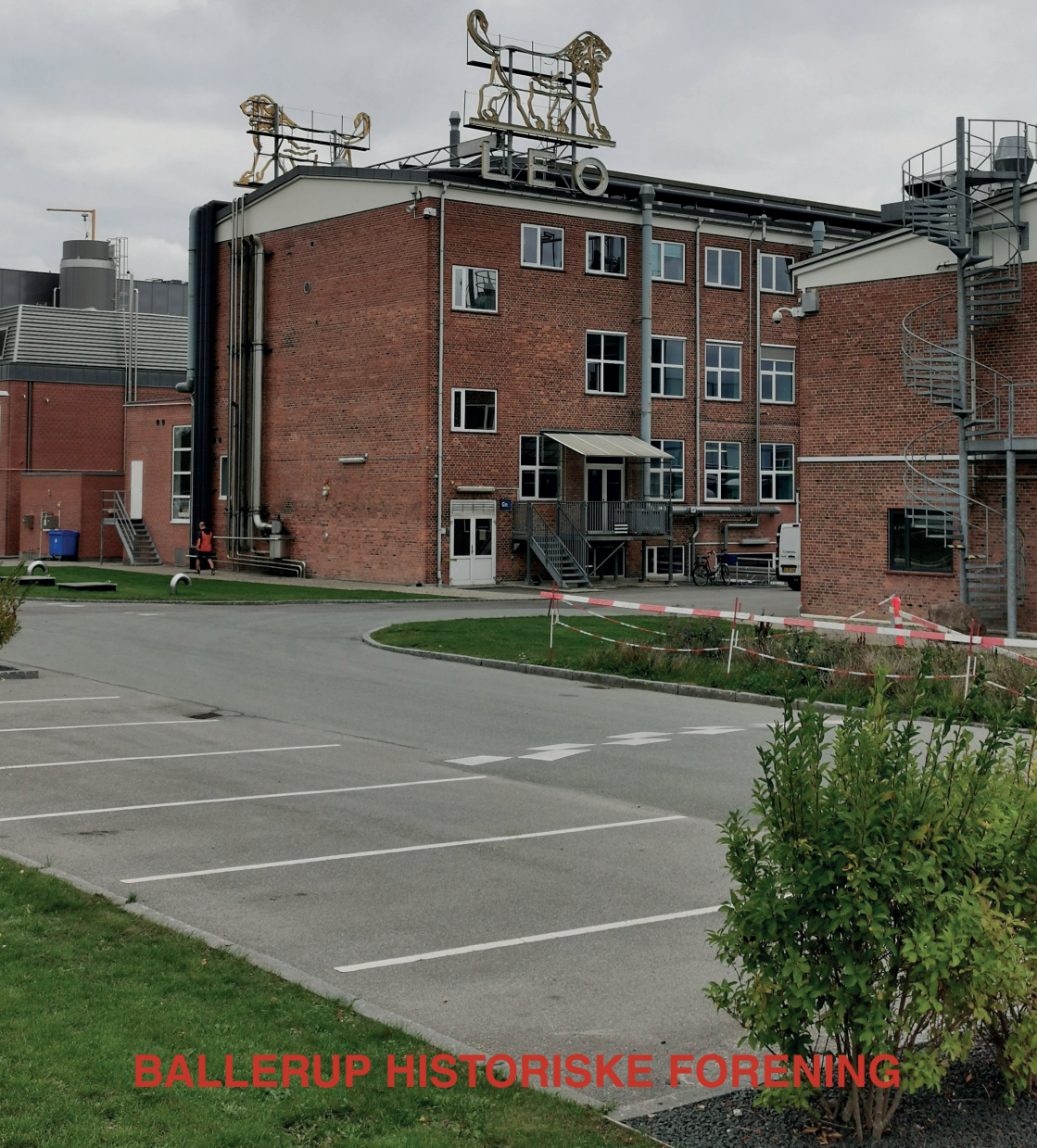

Byhornet

49. ÅRGANG • NR. 3 • NOVEMBER 2020

BALLERUP HISTORISKE FORENING

Byhornet

49. årgang nr. 3, november 2020

Udgivet af

Ballerup Historiske Forening

Pederstrupvej 51-53

2750 Ballerup

www.balleruphistoriskeforening.dk

Redaktion:

Svend Jørgen Jensen

Tjørnevænget 39, 2740 Skovlunde

tlf. 44 91 91 97

svendjensen@lic-mail.dk

Tegninger:

© Kjeld Johansen

ISSN 0105-6433

Ballerup Museums

åbningstider:

Tirsdag-fredag: 10.00-15.00

Søndag: 11.00-15.00

Lindbjerggård er lukket i 2020

pga. renovering

Entré

Gratis adgang

Museets telefon:

44 97 11 13

Forside:

Leo Pharma.

Foto: Svend Jørgen Jensen, 2020

Bagside:

Den østlige del af Industriparken.

© Ballerup Kommune og JWluftfoto.

INDHOLD:

Industribyen Ballerup

– da arbejdspladserne kom til

Industriparken

Jørgen Burchardt side 3

Petersminde Teglværk

Svend Jørgen Jensen side 32

Da jeg var dreng

Harald Jørgensen side 33

Nyt fra foreningen

Gurli Lytzen side 39

Glemmer du, så husker jeg

– udsættelse af

erindringstræf nr. 7

Hanne Nygaard side 40

Baldersbo går til filmen

Kenneth Wöhlisfelt side 41

Nyt fra museet

Mette Jensen side 42

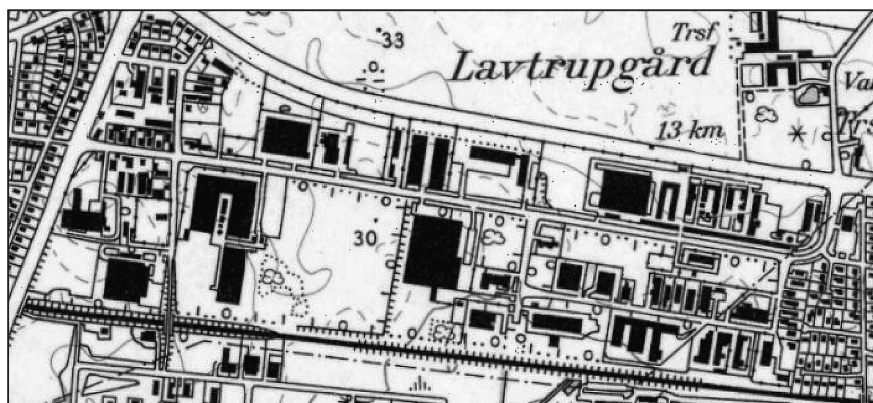

Industribyen Ballerup

— da arbejdspladserne kom til Industriparken

Af JØRGEN BURCHARDT

Ballerups første industrikvarter placeredes i et meget regulært område mellem Skovlunde mod øst og Ballerup mod vest, og mellem Ballerup Byvej (dengang Frederikssundsvej) mod nord og jernbanen mod syd. Jorden kom fortrinsvis fra de tre gårde Enggård, Krejerupgård og Dyregård, som det ses af det øverste kort fra ca. 1920.

Det andet kort fra kort efter 1960 viser vejen Industriparken som en forlængelse af Linde Allé. Den østlige del blev opdelt af Metalbuen parallelt med Industriparken, og tilsvarende opdelte den nord-syd gående Brydehusvej den vestlige del af kvarteret. Desuden blev Malmparken anlagt som en ny nord-syd gående vej midt i området.

Industriområdet er senere vokset sammen med et tilsvarende område syd for jernbanen ved Energivej og Tempovej, som sammen i dag kaldes Ballerup Industripark.

Som vi skal høre, blev det store område fuldt udbygget på få år. Herefter udbyggedes et stort industriområde i Skovlunde ved Meterbuen, Torsbakken og Mileparken, i øvrigt i forbindelse med et tilsvarende område i Herlev.

Lave målebordsblade 1901-1971 og 1953-1976, SDFE.

Megget længe var Ballerup-Måløv Kommune en landkommune. Jernbanen til København havde siden 1879 givet forbindelse til hovedstadens arbejdspladser, men trafikken gik kun den ene vej. I første halvdel af 1900-tallet kom der ikke de store arbejdspladser eller fabrikker til Ballerup.

Der var dog tre store undtagelser. Den ene var Brødrene Dahls Tapetfabrik syd for Ballerup. Den var oprindeligt startet i København, men ejeren flyttede i 1881 til Maglegården, hvor han drev både landbrug og tapetfabrik. Fabrikken udvikledes efterhånden til landets største tapetfabrik med flere hundrede ansatte.

De to andre lå i Måløv tæt på jernbanen og var også tilflyttede. Hinds-gaul var en af Danmarks førende leverandører af butiksinventar, som i slutningen af 1930'erne flyttede en del af sin produktion til en ejendom ejet af Måløvs driftige købmand Jørgen Andersen. Her byggedes en stor

Foto side 3:

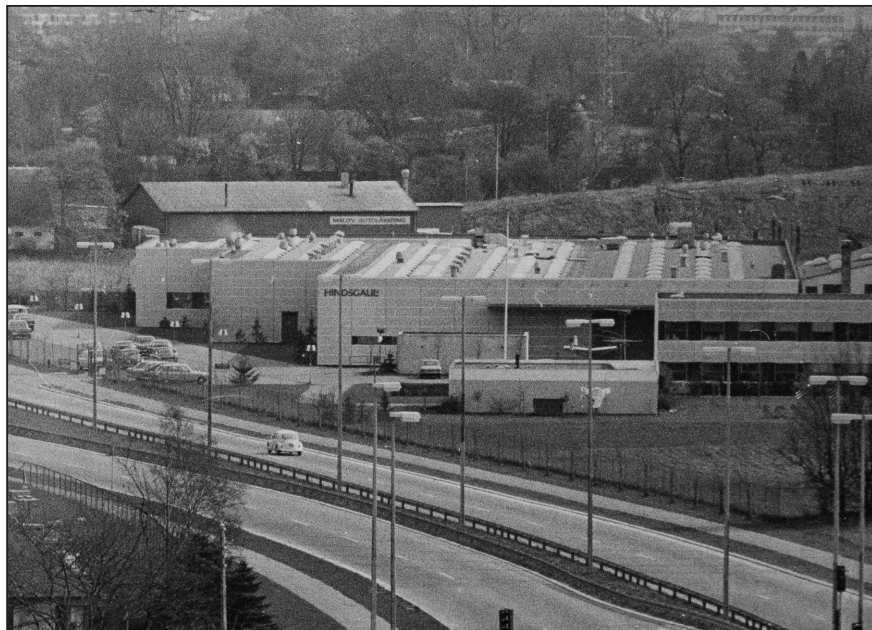
Fotoet fra ca. 1960 viser industriom-rådet med Skovlunde i baggrunden. Løvens Kemiske Fabrik ø.tv. ligger mellem Ballerup Byvej og den nye Industriparken. Den nye vej Malm-parken anes til højre og er endnu ikke ført igennem til Ballerup Byvej. Ved træet midt i billedet er Dyregård lige blevet revet ned – den ene af de tre gårde, hvis jorde industrien byggedes på. I forgrunden ligger de nye bygninger fra Nordisk Elektrisk Apparatfabrik (øverst) og Wiltax (nederst). (Jørgen Rubæk Hansen, BS).

Cheminovas store fabrik opført i Sørup ved Måløv i slutningen af besættelsen er et eksempel på en tid med manglende planlægning. Det værste er, at kommunen ikke fik stoppet fabrikkens udledning af giftstoffer. Endnu i dag koster beskyttelse af drikkevandsboringer skatteyderne store summer. (Foto før 1953, Jernbanen.dk).

fabrik i 1940'erne, og til sidst flyttede også hovedkontoret hertil. Det blev ligeledes en stor virksomhed med mange hundrede medarbejdere specialiseret i fremstilling af mannequiner til forretninger.

Den tredje udflytter var Cheminova, som i de sidste krigsår forberedte en stor kemisk fabrik vest for Måløv ved Sørup. Hovedkontoret havde ligget i Søborg siden 1938, men efter sabotageaktioner, jævnlige eksplosioner og brande forudså virksomheden stigende problemer med naboerne og kommunen og valgte at flytte. Grunden i Sørup lå langt fra anden bebyggelse, men problemer undgik man ikke. Virksomhedens historie i Måløv blev kort og dramatisk, og den måtte flytte til et endnu mere øde sted. Dets bygninger blev i 1953 overtaget af lampefabrikken LYFA, men først mange år senere opdagede man, at kemifabrikken

Hindsgaul i Måløv, hvor man fremstillede mannequiner til forretninger. (Ballerup Museums billedsamling).

havde efterladt sig en massiv forurening og derved en mangeårig udgift til oprensning.

I kommunen lå omkring 1960 yderligere en håndfuld mindre virksomheder indrettet i baghuse, gårde og tidligere erhvervsbygninger. Den største var agenturfirmaet for dieselmotorer m.v. med en vis produktion, V. Langebæk og Søn (i dag hedder adressen Ballerup Byvej 222). Virksomheden boede ellers i Nansensgade i København, men da man følte sig indeklemmt uden mulighed for en rationel drift, havde man overtaget bygninger fra Ballerup Konservesfabrik i 1952, som igen havde overtaget Ballerup Andelsmejeris bygning engang før 1944.

De små produktionsvirksomheder lå

ofte tæt på bykernen i Ballerup. Her lå fabrikken for lampeskærme og armaturer, E.S. Horn, Nygårdsvej 22, Plastico på Stationsvej 13 med ekstrudering af plast og PVC, Volmatic på Ballerup Byvej 278 med vandingsanlæg til gartnerier og Ferronit på Skovvej 16 med regenerering af slidte maskindele. Desuden fandtes to farvefabrikker, Boesens Fabrikker og De danske Farvefabrikker.

Københavns industri var trængt

De store arbejdspladser lå i de store byer, og især i København. Her var gode transportmuligheder med jernbane og ofte samtidig en havn. Medarbejderne kunne let komme til arbejds-

pladserne fra nærliggende boligkvarterer.

Der opstod dog problemer. Røg og støj fra mange af de nye fabrikker harmonerede ikke med omkringliggende boligkvarterer, og rene industrikvarterer var en løsning. Københavns Kommune etablerede f.eks. industrikvarterer ved Valby, Islands Brygge, Sydhavnen og Sundby. Hertil kom mindre områder f.eks. ved den nordlige del af Ålekistevej, nord for Nørrebro Station og omkring Haraldsgade, men ledige grunde blev snart igen en mangelvare. De bestående virksomheder havde ikke plads til at udvide, hvorfor de måtte bygge fabriksbygninger i højden, hvilket gav problemer for den interne transport.

Endelig var der opstået kraftige trængselsproblemer. Storbyens smalle veje var ikke egnede til en kraftig transport, hvorfor der opstod lange trafikøer på de centrale veje.

Alt i alt. Københavns industri var trængt.

Løsning: Udflytning til billig landbrugsjord

Udflytningen til omegnskommunerne skyldtes fire helt forskellige forhold. For det første kunne Københavns Kommune ikke fortsætte sin hidtidige løsning med at skaffe byggegrunde ved at indlemme nabokommuner. Tidligere havde hovedstaden fået mulighed for udbygning, efter at Brønshøj, Valby og Sundbyerne blev indlemmet i 1900-1902. Kommunen havde de følgende årtier forberedt yderligere udvidelse bl.a. ved at opkøbe jord i især de nordlige nabokommuner. Her havde man købt næsten 3.500 tdr. land i Gladsaxe

og Lyngby. I 1930 havde Københavns Kommune efter overraskende og hemmelige forhandlinger købt næsten samtlige gårde i Lyngby og Lundtofte, så storbyen ejede den halve omegnskommune. Også i Ballerup-Måløv Kommune ejede hovedstaden store landområder i Skovlunde og, som vi skal høre, også i Ballerup.

Indlemmelser af nabokommuner blev dog ikke til noget. Gladsaxe var tæt på indlemmelse i 1939, og igen i 1948 kom yderligere indlemmelse af Herlev, Hvidovre og Rødovre med i planerne fra Hovedstadskommissionen, men der var modstand fra bl.a. Frederiksberg Kommune mod, at Københavns Kommune blev så stor, at industriens problemer ikke kunne løses via indlemmelse.

Den anden baggrund for udflytning til omegnskommunerne var af teknisk art. Lastvogne var efterhånden blevet så store, at de kunne klare størstedelen af varetransporten. Takket være nye typer dæk kunne selv tunge køretøjer køre på små veje, uden at vejbelægningen blev ødelagt. Selv relativt store virksomheder kunne placeres frit langt fra jernbanestation og havn. Virksomhederne var ikke mere bundet af en nær placering til jernbane eller havn – omegnskommuner blev en mulighed for placering af virksomheder.

Den hidtidige landbrugsjord var tilmed billig. Der kunne købes rigeligt med jord, så der blev udvidelsesmulighed for selv store produktionsforøgelser. Det var heller ikke nødvendigt at bygge produktionsbygninger i højden. Nu kunne der være plads til en produktionsbygning i et plan, som var optimal for både den interne transport

og for tilkørsel af råvarer og afsendelse af færdigvarer. Ofte blev kun kontor og laboratoriebygninger opført i flere etager. Den gode plads viste i øvrigt en yderligere fordel, da medarbejderne fra 1960'erne begyndte at købe biler, hvorfor der ved arbejdspladsen også blev behov for plads til parkering.

En fjerde årsag skal også nævnes, nemlig at virksomhedsejerne blev behandlet godt af de små sognekommuner. Kommunerne ville gerne have nye skatteydere, og ikke mindst ejendoms-skatte af den relativ billige jord var betragteligt mindre end på ejendomme i København med deres opskruede priser. Sognekommunerne var også lettere at håndtere for de store erhvervs-virksomheder end det veludbyggede københavnske kommunale bureauk-rati. De få embedsmænd i sognene stod ikke særlig stærkt, og længe havde de ikke redskaber til at styre udviklin-gen med. Cheminovas københavnske landsretssagførere havde med deres professionelle kendskab til paragraffer og retspraksis ofte kørt Gladsaxe Kom-munes få ansatte rundt i manegen, og efter flytningen forsøgte de det samme med de ansatte i Ballerup-Måløv Kom-mune. Ligeledes kunne Hindsgaul uden de store konsekvenser bygge no-get andet i forhold til de tegninger, de ellers havde indleveret til kommunen.

Udvikling uden planlægning

Mange københavnske firmaer havde allerede fra 1930'erne set muligheden i omegnskommunerne. Der købtes bil-lig landbrugsjord, og når firmaerne på et senere tidspunkt ønskede at bygge, havde kommunen kun mulighed for at give nærmest rutinemæssige tilladelser

kombineret med servitut om grundenes bebyggelsesprocent, placering af byg-ninger og lignende svage indgreb.

Gladsaxe var eftertragtet med sine gode trafikforbindelser til hovedstaden, og flere virksomheder flyttede der-til allerede i 1930'erne. I 1935 havde kommunen hele 33 virksomheder med mere end 5 medarbejdere, men også andre kommuner havde opkøbt grunde i forventning om et fremtidigt behov. Således købte NKT allerede i 1944 en meget stor ejendom i Brøndby, som se-nere blev til landets største fabrikspark.

I Brøndby opstod også et andet indu-striksvarter efter, at kommunen i 1945 havde lavet en byplanvedtægt, som udstak rammerne for erhvervsområdet Kirkebjerg.

Udviklingen var i stor udstrækning selvgroet efter individuelle virksom-hedsejeres initiativ. Først i 1938 blev kommunerne pålagt at koordinere de-res planlægning. Efter verdenskrigens afslutning kom der for alvor gang i tanker om offentlig planlægning, og i 1948 offentliggjordes den bekendte »Fingerplan« som et bud på en over-ordnet byplanlægning for hele hoved-stadsområdet.

Denne og andre såkaldte planer var kun uforpligtende forslag til en ud-vikling; ikke håndfaste planer. Således angav det overordnede byudviklings-udvalg for Københavns-egnen i 1951 i »Betænkning vedrørende Partiel Byud-viklingsplan nr. 2«, at Ballerup skulle være en selvstændig byenhed. Den hi-storie, vi skal høre om i det følgende, fortæller det modsatte, nemlig hvordan man udbyggede hele det grønne om-råde mellem Ballerup og Skovlunde, således at Ballerup endte med at være

Luftfoto af Løvens Kemiske Fabrik 1958. I baggrunden til venstre Lautrupgård, i forgrunden Dyregård. (Ballerup Museums billedsamling).

en sammenbygget enhed med hovedstaden.

Loven fra 1938 gav kommunerne ret til at fastlægge særlige byggeområder til industrikvarterer, og de københavnske omegnskommuner udarbejdede planer, som mere eller mindre omfattede et eller flere lokale industrikvarterer. Planerne var dog kun praktiske arbejdsredskaber, og endnu op i 1950'erne anvendtes planerne ikke som egentlige strategiske redskaber til at tiltrække industri.

Københavnske industrifolk tog initiativ

Etablering af industri i Ballerup skete som de nævnte virksomheder i Måløv

havde gjort, hvor københavnske industrifolk forudså problemer med at kunne udvide deres virksomhed og derfor købte billig landbrugsjord, som de efter nogle år kunne råde over til deres virksomhed.

Det gjorde Knud Abildgaard, ejer af Løvens Kemiske Fabrik (i dag Leo Pharma). Fabrikken havde siden 1908 vokset sig stor fra at være en biaktivitet for et apotek til at blive en egentlig fabrik bl.a. med fremstilling af Albyl siden 1912. I 1926 samledes dens afdelinger på Brønshøjvej i København, hvor den blev en egentlig industrivirksomhed med mange hundrede ansatte.

Abildgaard købte virksomheden efter boet fra sin svigerfar i 1940, og

Toms Fabrikker var den anden store udflyttede fabrik fra København. Også den lagde et arkitektonisk niveau ved at få arkitekt Jørn Utzon til at tegne fabrikken. Jævnligt er den udvidet, men den oprindelige arkitektur er bibeholdt, så fabrikskomplekset stadig fremtræder som en helhed. Også denne fabrik er udpeget som et af Danmarks vigtigste industriminder. (Strüwing Reklamefoto, Toms Fabrikker).

to år senere købte han Lautrupgård. Gården havde været forsøgsmejeri for børnemælk for det københavnske arbejdermejeri Enigheden på Nørrebro. Gårdens jordtilliggende var stort efter at have opkøbt Borupgård, Dyregård og flere andre ejendomme.

Jorden fik ikke lov til at ligge ubenyttet hen. I slutningen af 1940'erne realiserede Abildgaard sin plan om at bygge en ny fabrik, og man engagerede arkitekt Jørn Utzon, senere kendt for bl.a. operahuset i Sydney. I 1948 påbegyndtes byggeriet, og gradvist flyttede produktionen til Ballerup, så fabrikken ved sit 50 års jubilæum i 1958 havde alle 1.000 ansatte samlet på en fabrik.

Fabrikken blev i øvrigt i 2007 udpeget som et af Danmarks 161 vigtigste industriminder, selvom museumsfolkene også var klar over, at

virksomhedens omfang og en medicinalvarefabriks restriktioner gjorde det svært at formidle historien. Man måtte nøjes med at opfordre virksomhedens ledelse og ansatte om at bevare historiske levn for eftertiden.

En tilsvarende københavnsk virksomhed kom 10 år senere til Ballerup. Det var Toms Fabrikker, som havde erhvervet en ejendom på den anden side af Frederikssundsvej (i dag Ballerup Byvej), og efter grundmodning i 1949 kunne en anden berømt arkitekt, Arne Jacobsen, tegne den store fabrik, hvor man startede med at bygge de første 20.000 m² i 1958.

Virksomheden har jævnligt måttet udvide de tidligste bygninger. Den oprindelige arkitektur er bibeholdt, og fabrikskomplekset fremtræder stadig som en helhed. Også denne fabrik er

udpeget som et af de vigtigste industriminder.

Driftige iværksættere ønskede plads

Som århundredet skred frem, steg behovet for jord til erhvervsvirksomheder. I første omgang var det små dryp, som da en fyrværker fra Herlev i 1944 ønskede at lave en fabrik i en villa i Pederstrup, hvilket man pænt sagde nej til. Kommunen havde mulighed for at administrere ved at sige ja eller nej til at ophæve landbrugspligt, give tilladelse til udmatrikulering, dispensere fra bygningsvedtægter m.v.

Da krigstidens skrappe restriktioner med materialebevillinger for fabrikker ophævedes i 1952, øgedes mulighederne for at opføre erhvervsbygninger. Mange driftige iværksættere så endelig mulighed for at realisere deres ideer. Således ønskede en fabrikant i 1958 at etablere en bakelitfabrik i et villakvarter, hvilket blev afslået. Det var dog ikke alle, som søgte om tilladelse. Politiet havde efter en brand opdaget, at en cementfabrikation var startet i et villakvarter i Skovlunde endda under ulovlige brandmæssige forhold, hvorefter kommunen polemisk officielt bad ejeren dokumentere, at han havde tilladelse til at anvende ejendommen til industri. Ejeren måtte efterfølgende ansøge kommunen om lov til at genopbygge sin nedbrændte cementfabrik, hvilket kommunen ikke bevilgede før, den havde udarbejdet en partiel byplanvedtægt. Sagen trak i langdrag, og ejeren fik ministeriet til at kræve, at kommunen skulle lave en plan inden for et år.

De eksisterende virksomheder i nær-

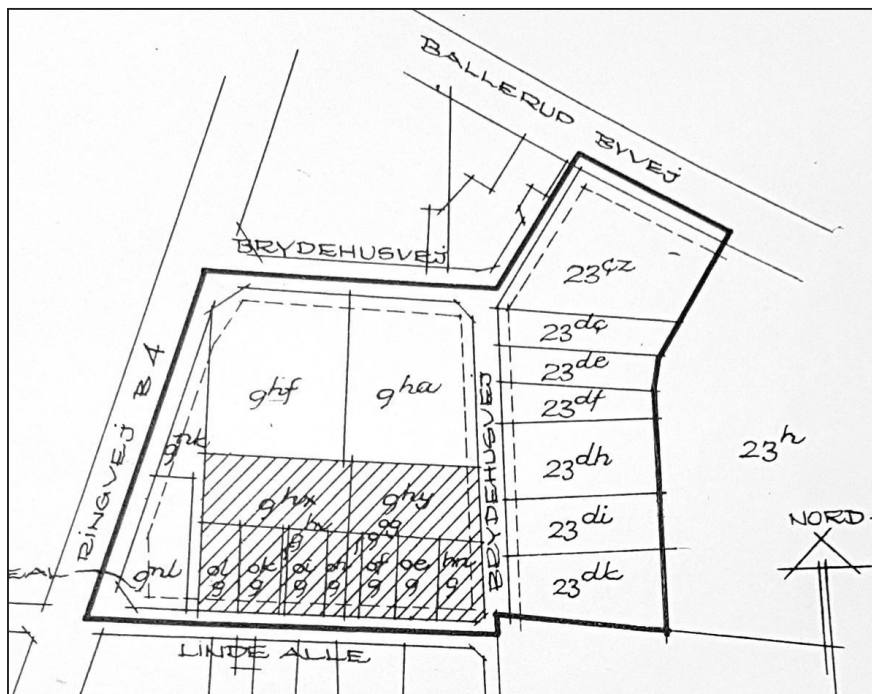
heden af boligkvarterer forsøgte man også at regulere. Da Nordisk Tradings Fabrik på Frederikssundsvej i 1948 ønskede at bygge sin skorsten højere for at opfylde krav til udledning, gav kommunen ikke sin tilladelse og forbød derved faktisk virksomhedens fortsatte drift.

Fabrikant E.S. Horn fik lidt af de samme problemer, da han ville udvide sin lampefabrik på Nygårdsvej, men kommunen sagde nej, da den lå i et område udlagt til beboelse. Som alternativ tilbød man Horn en grund på ca. 6.500 m² i det nye industrikvarter. Horn fik sin grund, men det endte alligevel med, at han i stedet valgte at flytte til Ålestrup i Jylland. Her gik det godt, og efterhånden købtes adskillige konkurrenter – bl.a. i 1991 Lyskær-LYFA i Måløv, hvis produktion ligeledes flyttedes til Jylland.

Det første industriområde

Ballerup-Måløv Sogneråd kunne se, hvordan andre kommuner havde fået industriområder. Gladsaxe havde allerede i 1936 fået et sammenhængende industrikvarter. Det skete helt på privat initiativ, hvor kommunen kun stillede krav til bebyggelsesgrad, placering af bygninger og lignende. Først i 1953 fik kommunen en byplan for området, men da var industriområdet tæt på at være udbygget. Da Gladsaxe var først med disse retningslinjer, kopierede de øvrige omegnskommuner rask væk mange af kommunens regler om bebyggelsesgrad, afstand til naboskel o.l.

Herlev og Brøndby havde tilsvarende gode trafikforbindelser til København, hvorfor det også var attraktivt at etablere virksomheder i de områder.

Ballerups første industri kvarter lå i hjørnet mellem Ballerup Byvej og Ringvej B4. Her lå i forvejen et par mindre virksomheder. Kommunalbestyrelsen vedtog i januar 1957 Partiel Byplanvedtægt nr. 11, som bestemte over området. Markerede grunde er til håndværk, hvor tilhørende bolig blev tilladt. Grunde uden markering var til industri og oplag. Vejstykket af Linde Alle blev senere en del af Industriparken. (BS).

NKT havde købt den store gård Vibe-holm i Brøndby, hvor selskabet i 1951-1954 byggede en stor fabriks-park.

Omkring samme tid fik Herlev sit store industri kvarter ved jernbanen ved Marielundvej. Det ca. 100 ha store område fik sin første byplanvedtægt i 1947. Det var let for kommunen at planlægge området, idet kommunen i forvejen ejede det meste af landbrugs-området.

Samme model anvendte Ballerup-

Måløv Kommune. En byplanvedtægt angav rammerne for et områdes anvendelse, og kommunen startede med at lave byplanvedtægt for industri for et lille område ved Brydehusvej mellem Ballerup Byvej og Linde Allés forlængelse (der senere blev en del af Industriparken). Her havde kommunen i forvejen givet tilladelse til erhverv på nogle mindre grunde, samtidig med at kommunen havde forbudt rene bolig-byggerier. Industriområdet var for fire lokale virksomheder og et par fabriks-

ker fra København. Kommunen påbegyndte forberedelserne i 1955, og efter en del forhandlinger med forskellige parthavere, kunne kommunen vedtage Byplanvedtægt nr. 11 i 1957. Man havde handlet hurtigt. Teknisk Udvalg indstillede forslaget den 9. januar, og kommunalbestyrelsen godkendte det fem dage senere.

Planen gav tilladelse til industri og håndværk med tilhørende boliger og pålagde en del restriktioner, hvor produktionsbygningerne kun måtte være en etage høje og med en kælder på maksimum 1,25 m over terræn. Udnyttelsesgraden af grunden var lagt til 2 m³ pr. m² nettoareal. Bygningerne måtte maksimalt være 8 m høje svarende til 2 etager. Der var samtidig lagt planer for et passende antal parkeringspladser.

Planen skulle i offentlig høring og senere godkendes af Boligministeriet. Med forventning om den kommende godkendelse forberedtes det nye område. Fabrikanten ventede på at komme i gang, og kommunen kunne løbende ud fra meldingerne fra den kommitterede i byplansager give grundejerne besked om byggelinjer, bebyggelsesgrad og tilsvarende vigtige regler for et byggeri. Til eksempel fik B.L. Nielsen problemer med sit nybyggede karrosseri- og pladeværksted på Brydehusvej, hvor kommunens planer kun tillod en afstand på 5 m i byggeafstand fra skel. Da grunden var meget smal, ville han få problemer ved fremtidigt byggeri, og han klagede over bestemmelsen.

Først mere end et år senere godkendte ministeriet kommunens planer, og da havde man allerede kloakeret,

bygget veje og meget mere. Planen blev dog justeret på enkelte punkter efter indsigelser fra berørte jordejere. I forhandlingerne kunne den kommitterede »under hånden« fortælle kommunen, hvad ministeriet til sin tid ville beslutte. Herefter kunne kommunen behandle de berørte byggesager uden at skulle vente på ministeriets endelige godkendelse. Bl.a. endte det med, at De danske Farvefabrikker fik lov til et større udendørs oplag end kommunen oprindeligt havde bestemt. Som Illeris skriver i sin bog om den danske byplanlægning fungerede Boligministeriets administration af byplanlægning smidigt, idet afdelingen »den kommitterede i byplansager« undersøgte de lokale forhold og tog rimeligt hensyn til berørte parter.

Den store plan med forventet efterbevilling

Den første plan blev en stor succes, og alle grunde var hurtigt afsat til håbefulde fabrikanten. Behovet for byggegrunde voksede stadig, og kommunen fortsatte med at arbejde på at kunne levere dem. I 1958 blev kommunen enig med Boligministeriets kommitterede i byplansager om principperne for en helt stor plan. Størsteparten af grundene fra de tidligere gårde Dyregård og Enggård skulle overføres fra yderzone- og mellemzone gennem byplanvedtægten. Nu kunne kommunen gå i gang med de mange praktiske opgaver ved at etablere et stort erhvervsområde.

Størsteparten af grundene købtes af mejeriet Enigheden. De var ved byudviklingsplanen for Københavnsegnen i 1951 henlagt til yder- og mellemzone, men i 1959 gav både Byudviklingsud-

(Hindes med vedlægge) *Seh*

Udkast til ~~et~~ *standard* byplanvedtægt
for ~~et~~ *industriområde mellem Ballerup og Hvidovre*

Sm
25. April 1959.

B-1
..... kommune
Byplanvedtægt nr. *XV*

Byplanvedtægt for

Byplanvedtægt for ~~et~~ *område omkring* /
~~et~~ *kvarter*

I medfør af byplanloven (lovbekendtgørelse nr. 242 af 30. april 1949) fastsættes følgende bestemmelser for det i § 1 nævnte område
..... i *B-1* kommune.

§ 1.
Område.

1. Området begrænses mod nord af
mod øst af mod syd af
og mod vest af, således som vist på vedhæf-
tede kortbilag mærket
2. Området omfatter følgende matr. nr.e:

Kommunens arbejde med byplanvedtægter foregik i et tæt samarbejde med Boligministeriet. Ministeriets kontor »Den kommitterede i byplansager« har antagelig udarbejdet det viste udkast til standard for byplaner, som kommunen efterfølgende rettede til for sin plan Partiel Byplanvedtægt nr. 15. (BS).

valget for Københavnsegnen og Boligministeriet grønt lys for, at området måtte blive en såkaldt inderzone, så der kunne bygges industri.

Gården Krejerupgård var ejet af Københavns Kommune. Den havde købt meget store dele af omegnskommunernes ejendomme til sine langsigt-

tede udvidelsesplaner, og i første omgang skulle Gladsaxe, Herlev og dele af Glostrup indlemmes i Københavns Kommune. Den plan blev imidlertid skudt i sænk i 1952, og herved svandt hovedstadens interesse i Krejerupgård, så Ballerup-Måløv Kommune i 1959 kunne købe ejendommen. Som aftalt

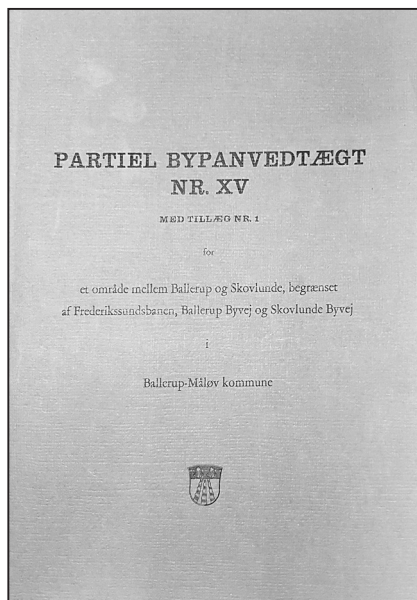
i andre kommuner krævede København, at Ballerup-Måløv Kommune skulle kræve en tilbagekøbsret til de udstykkede grunde (hvilket det store firma Lauritz Knudsen i øvrigt senere ikke ønskede).

Mange instanser blev involveret. Først skulle de overordnede trafiklinjer lægges, og man henvendte sig i januar 1959 til Københavns Amt om de overordnede vejforløb. Amtet var også involveret i de lokale regnvandsledninger, som ville blive berørt af de nye bebyggelser. Her diskuteredes planer om at afvande det nye område via det store kloakanlæg, som endte ved Kalvebod Strand.

I april 1959 modtog kommunen et stencileret »Udkast til standardbyplanvedtægt for et industriområde«, antagelig fra den kommitterede i byplansager i Boligministeriet, og få dage senere havde kommunens administration rettet skemaet til for et første forslag. Denne gang skulle planen omfatte store virksomheder med grunde på mindst 2.500 m² eller i det mindste med en facadelængde på 40 m. Arbejdet med planen blev omfattende, da hver enkelt matrikel skulle vurderes og beskrives. Planen blev skrevet samtidig med, at der forhandlede om salg af passende jordstykker. I april måned var man kommet så langt, at byrådet godkendte skitseforslaget til veje, og kort før jul kunne Teknisk Forvaltning indstille et gennearbejdet detailprojekt.

Boligministeriet ønskede at begrænse byggeriets omfang, og krævede oprindelig en begrænsning i byggeriet på 2 m³ pr. m².

Ballerup-Måløv Kommune ønskede dog at give de kommende virksom-

Kommunen kunne styres gennem byplanvedtægter. Det tog imidlertid mange år at få udarbejdet en vedtægt, og da den endelig blev godkendt af Boligministeriet, var de fleste fabrikker allerede opført.

heder fleksible muligheder for individuel udformning af bygninger til virksomheders særlige behov med 3 m³ pr. m², hvilket i øvrigt var en model fra Gladsaxe Kommunes industrikvarter. Reglen fik dog den begrænsning, at kun halvdelen af netto-arealet måtte bebygges.

Selvom byrådet havde en skitse til veje på arealet klar i april 1959, kom den endelige godkendelse fra amtet først i januar 1960.

En anden aktør var elektricitetsværket NESA, som ikke alene skulle planlægge sin forsyning af elektricitet

med ledningsnet og tilhørende transformatorstationer til de mange nye industrier, men som også var involveret i den konkrete planlægning. NESA havde siden 1947 tinglyst deklaration på grundene under selskabets højspændingsledning ned gennem det kommende industrikvarter i et område mod Skovlunde, og i 1959 var der endda planer om, at 50 kV dobbeltlinjen med master og ledninger skulle udvides til 120 kV.

Først da de fleste grunde var afsat i efteråret 1959, blev det tid til at planlægge gas- og vandledninger. Det skete på baggrund af virksomhedernes forventede forbrug, hvor nogle virksomheder ville anvende mere end tusinde m³ gas og vand om året, mens andres forbrug var mere begrænset.

Kommunen fastlagde for størstedelen af ejendommene en pris på 10 kr. pr. m². Købesummen skulle normalt betales med 1/3 af prisen i udbetaling og resten over nogle år med en forrentning på ca. 5,25%. Nogle virksomheder fik dog lov til at betale en højere pris på 14 kr./m². Hertil kom senere en betaling af byggemodning med anlæg af veje, kloak, vand og elektricitet, hvilket blev afklaret i løbet af 1961, efter at de fleste anlægsarbejder var afsluttet.

Først i maj 1963 godkendte Boligministeriet den endelige plan. Det var nærmest kun en formel godkendelse, for indtil da havde kommunen administreret forholdene efter de løbende revisioner af planen (første plan var fra 14/12 1959, og den reviderede udgave fra 31/7 1961). Det tog altså mere end et år og ni måneder for ministeriet at give den sidste formelle godkendelse.

Planen blev i øvrigt senere yderligere revideret i 1964, og den endelige godkendelse kom mere end to år senere.

Salg af parceller

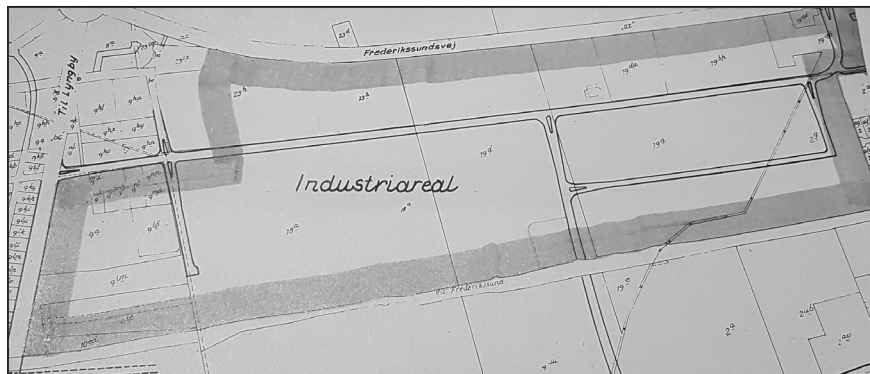
På trods af den nærliggende jernbane var der ikke behov for jernbaneforbindelse til industrikvarteret. Det skete dog i 1968, hvor IKEA betingede sin etablering på Brydehusvej med, at den fik sidespor og læsserampe.

Det store arbejde med at holde styr på de mange matrikler, indhente oplysninger om servitutter og korttegning havde kommunen ikke selv mandskab til, men fik et københavnsk landinspektørfirma til at stå for arbejdet. Selve udstykningen var man i øvrigt ikke helt herre over, da Københavns Amdsråd formelt skulle godkende udstykninger.

Det meget arbejde belastede kommunens medarbejdere. Der kunne være tale om at give arbejde til udenforstående, men ofte havde disse virksomheder også travlt. Projektering af kloakering af industrikvarteret blev derfor udført af kommunens egne ingeniører uden for deres normale arbejdstid, hvilket de fik en ekstra betaling på ikke mindre end 14 kr. i timen udover deres normale løn.

Det store puslespil

Det var rygtedes i erhvervskredse, at der var ledige industrigrunde i Ballerup, hvorfor kommunen fik mange henvendelser. Helt stor opmærksom kom i 1959, hvor kommunen ellers havde så mange aftaler, at den regnede med, at området var tæt på at være fuldt besat. Der kom endda henvendelser fra udlandet, hvor et amerikansk firma undersøgte muligheden for at bygge en

Den meget tidlige skitse for Lokalplan nr. 15 fra foråret 1959 viser et meget regulært område mellem Skovlunde og Ballerup mod øst og vest, og mellem Ballerup Byvej mod nord og jernbanen i syd. Industriparken var en forlængelse af Linde Allé og gik gennemgående fra vest mod øst. Den østlige del blev yderligere opdelt af Metalbuen parallelt med Industriparken. Tilsvarende opdelte den nord-syd gående Brydehusvej den vestlige del af kvarteret. (BS).

fabrik for kunstharpiks, der var ønsker om en samlefabrik for produktion af 4.000 biler om året, og et svensk firma ville have en trafikalt velbeliggende grund til en medicinfabrik. Ingen af disse henvendelser gav dog resultat.

Det var i det hele taget et stort puslespil, kommunen skulle få til at gå op. Strategien var først at lave aftaler med nogle store virksomheder om bestemte grunde, og når de var på plads, kunne de resterende grunde sælges til mindre virksomheder.

Allerede i 1957 havde der været forhandlinger med nogle virksomheder, som ikke havde fået plads i det første industriområde. I 1958 var mange aftaler på plads, og da det lykkedes at få aftale med den store virksomhed for elektriske artikler, Lauritz Knudsen, var succesen hjemme. Man måtte dog tage et område lovet til en anden virksomhed

for at skaffe tilstrækkeligt med plads.

Den første køber blev Løvens Kemiske Fabrik, som Københavns Amt i 1959 gav lov til at købe mere end 50.000 m² jord. I november 1959 var der tilsagn fra 28 virksomheder, hvor de største var Lauritz Knudsen med ca. 150.600 m², Rich. Müller med 42.400 m², Blå Bånd Suppe-Produkter med 34.000 m² og Nordisk Elektrisk Apparatfabrik 25.000 m². Forvaltningen foreslog virksomhedernes placering, hvor man søgte at placere beslægtede virksomheder sammen.

Med aftalerne i hus fik virksomhederne ro til deres planlægning, og i 1959 var detaljerede arkitekttegninger klar fra tæppefabrikken Wiltax, Exoplast og Brinch & Spehr. I 1960 kom byggeandragender fra store virksomheder som Blå Bånd, Nordisk Elek-

Det var et stort puslespil, at komponere et industri kvarter, viser det interne kort fra 1958. Kommunen ejede næsten alle grunde, så det var let at forhandle med interesserede købere. Løvens Kemiske Fabrik ønskede at udvide fra deres eksisterende fabrik. Lauritz Knudsen ønskede en stor grund tæt på stationen. Blå Bånd (ø.tv.) sprang fra den reservede grund, så denne del af puslespillet måtte lægges om. (BS).

trisk Apparatfabrik, Rich. Müller, W. Bähncke & Co., Hovedstadens Brugsforening og Indbindingscentralen.

I slutningen af 1958 var puslespillet ved at være på plads, troede kommunen. Puslespillet trak dog ud, for nogle virksomheder kunne af forskellige grunde ikke realisere deres planer, hvorefter forvaltningen måtte finde erstatning for disse. Det var f.eks. tilfældet med den store grund, som Blå Bånd havde købt, og i februar 1960 måtte man give stadig ventende virksomheder besked om yderligere forsinkelse.

Hvis kommunen ikke kunne opfylde virksomhedernes ønsker, henviste man til, at kommunen senere havde planer om at etablere et industriområde ved Kratbjerg i Skovlunde, som kunne være byggemodent 1961-1962. Mange

mindre virksomheder fik i 1961 besked om, at de heller ikke kunne få plads her, men at kommunen forventede at have et tredje industriområde klart i slutningen af 1962.

Københavnske virksomheder rykkede ud

En af de første virksomheder i det kommende store industri kvarter var den mindre skotøjsfabrik Nordsko, som begyndte at bygge på Brydehusvej 2 tæt på Ballerup by i 1957. Den københavnske grosserer Kurt Aulin stod bag den nystartede tæppefabrik Wiltax på Industriparken 35, hvor byggeriet startede i 1959.

De blev nogle af de få undtagelser på, at virksomhederne var nye – de fleste var københavnske selskaber, som

havde vokset sig store og nu ønskede mere plads. Det gjaldt plastfabrikken Exoplast i Malmparken 6, og det gjaldt korkvarefabrikken Brinch & Spehr fra 1908, som også ville til at arbejde med det nye plast på Metalbuen 12-20.

Det helt store byggeår blev 1960, hvor nogle meget store virksomheder begyndte deres byggeri. Nordisk Elektrisk Apparatfabrik var fra 1906, og dens produktion af eltavler i Haraldsgade måtte moderniseres og på mere og bedre plads, som blev Industriparken 39.

En endnu større virksomhed fra kvarteret ved Haraldsgade var Lauritz Knudsen fra 1893. Den fremstillede ligeledes eltavler, men fik også bakkelitpresning og automatdrejning på Industriparken 32. Sennepsfabrikken W. Bähncke & Co. var fra 1858 og havde i mange år ligget på Jagtvej. Den flyttede til Brydehusvej 30A for at producere ikke kun sennep men også andre konserverede fødevarer.

Ledelsen af Københavns Hestefabrik fra 1882 havde forudset, at

fabrikation af hestesko ikke var fremtiden. Man omstillede virksomheden til Københavns Sænksmedie, der i sin produktion anvendte store hamre. Fabrikken på Tagensvej fik problemer med naboerne på grund af dens kraftige støj, men omkring Metalbuen 2-10 var naboerne ikke så sarte, og her blev der plads til et byggeri med fem store hamre. Den største hammer på 50 tons oven på et 6 meter dybt betonfundament kunne håndtere emner på 1½ ton.

I året 1961 kom kun enkelte nye arbejdspladser til, men byggerierne fortsatte de følgende år. Her kan nævnes, at Bucka & Nissen flyttede deres store grossistlager af porcelæn til Brydehusvej 32 i 1962.

Samme år fik Dansk Ilt- og Brintfabrik sin store oxygenfabrik med fyldestation og tårnbygning på Industriparken 31. Et par numre længere nede af Industriparken i 23-25 fik Mechanisk Elektrisk Company fabrik for sine kontakter.

I 1963 var de fleste grunde blevet købt, så der var kun plads til få nye

Den nybyggede fabrik for W. Bähncke & Co., Brydehusvej 30A / Industriparken 4, var tegnet af arkitekt Poul Kjærsgaard. (BS).

I 1962 var området ved at være fuldt udbygget. Bucka & Nissen nåede dog at få bygget deres store grossistlager af porcelæn til Brydehusvej 32. Bygningen var som de fleste i området opført i præfabrikeret beton, men arkitekten valgte at skjule den bag gule mursten. (Kampsax 1963, Ingeniør- og Bygningsvæsen).

virksomheder. En af dem var Skandinavisk Transformer, som flyttede til Malmparken 10 fra Rødovre, hvorfra den bl.a. kunne levere transformatorer til tidens danske fjernsynsfabrikker. I 1964 var industrikvarteret stort set udbygget.

Værkstedsbym

Her er ikke plads til at nævne alle de tilflyttede virksomheder. Det skyldes blandt andet, at Danske Værkstedshuse byggede Ballerup Værkstedsbym på Metalbuen 22-26 med plads til mange mindre virksomheder. Det var oprindeligt et initiativ taget af Landsforeningen Dansk Arbejde, som i 1950 opførte Håndværkerbyen i Valby for at skaffe billige og gode lokaler til mindre virksomheder. Takket være hjælp fra Marshall-hjælpen voksede foretagendet med værkstedsbym i flere byer.

Kommunen blev dog mere involveret i byggeriet, end hos industriområdets øvrige firmaer. Da ejeren, Borgerligt Socialt Boligselskab, i 1960 skulle have et statslån udstedt efter de offentlige regler om beskæftigelsesfremme, måtte kommunen stille garanti for lånet. Kommunen krævede dog, at der skulle stiftes en selvejende institution med en bestyrelse, som kommunen skulle udpege repræsentanter til. Den blev stiftet, og herved fik tre af

Mange af industribygningerne blev tegnet af berømte arkitekter. Vejen blev banet af Løvens Kemiske Fabrik, som tilknyttede arkitekt Jørn Utzon til sine byggerier. (John E. Carrebue, LEO Pharma).

Ansatte i 20 store virksomheder, 1966

Løvens Kemiske Fabrik, Industriparken 55	900
Lauritz Knudsen, Industriparken 20 A	490
M.E.C., Industriparken 23-25	275
Bucka & Nissen, Brydehusvej 32	148
Skandinavisk Transformer, Malmparken 10	147
Helweg Mikkelsen & Co, Brydehusvej 30	121
Wiltax, Industriparken 35	120
Danske Værkstedshuse, Metalbuen 22-26	104
Brinch & Spehr, Metalbuen 12-20	84
Nordsko, Brydehusvej 2	83
Merklin Modeller, Brydehusvej 20	74
Nordisk Elektrisk Apparatfabrik, Industriparken 39	60
Indbindingscentralen, Brydehusvej 12-14	55
Scanpharm, Industriparken 33	53
Nordisk Sænksmedie-Industri, Malmparken 5	49
P. Christensen Plast/COINEX, Metalbuen 7-9	48
Rich. Müller, Industriparken 38-42	45
Formaplex Plastic Industri, Metalbuen 25-29	45
Dansk Ilt- og Brintfabrik, Industriparken 31	44
W. Bähncke & Co., Brydehusvej 30A	40

Mere end 3.000 var beskæftiget i industrikvarteret i 1966. Her vises opgørelsens 20 største arbejdspladser ud af mindst 56. (BS).

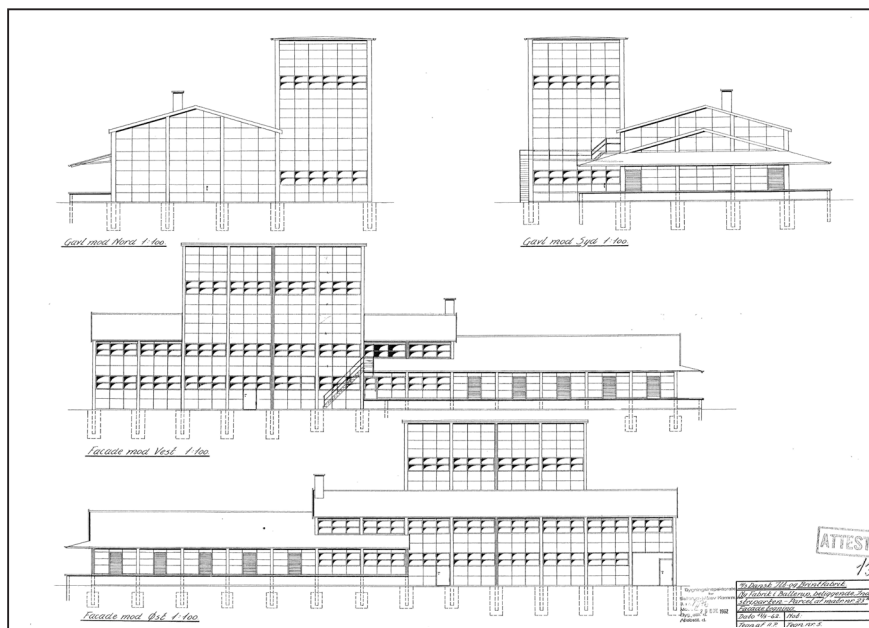
kommunalbestyrelsens medlemmer en ekstra opgave at forvalte.

Arkitekternes udfordringer med nye materialer

Takket være kommunens planlægning fik området en bebyggelse bag grønne beplantninger i brede bæltter langs industrikvarterets veje. Hvis man så på de nye bygninger bag det grønne, afsløredes en meget blandet arkitektur. Det skyldtes først og fremmest, at hver bygning var skræddersyet til sin funktion. En systue eller skotøjsfabrik krævede store vinduer i de normalt ikke særlig store arbejdsrum. Virksomheder med stor administration havde

ofte kontorerne samlet i en fleretages bygning, hvorved medarbejderne let kunne komme rundt til hinanden. De produktive lokaler kunne derimod være udformet på mange måder. Nogle havde store haller som Københavns Sænksmedie for dets arbejdsmaskiner, mens andre havde lange én etages bygninger for fleksibel indretning af fabrikationen, som det skete hos Lauritz Knudsen.

Et andet forhold var, at der var grøde i byggeteknikken. Krigsperiodens restriktioner var overstået, og der blev eksperimenteret med nye materialer og byggemetoder. Der fandtes stadig bygninger opført traditionelt i mursten

Facadetegningerne af Dansk Ilt- og Brintfabriks bygning på Industriparken 29 viser en bygning udformet efter virksomhedens tekniske anlæg. Da den stoppede sine aktiviteter i Ballerup, blev bygningerne nedrevet i 1996. (Byggesagsarkiv, Ballerup Kommune).

han i øvrigt ansvarlig arkitekt på første del af Vestforbrænding i 1971.

En anden professor, kongelig bygningsinspektør Preben Hansen, blev ansvarlig for byggeriet hos Nordisk Elektrisk Apparatfabrik. Han havde en række store industribygninger bag sig – A.M. Hirschsprung & Sønner, RISØ, C.W. Obel – og fortsatte senere bl.a. med Gutenberghus Trykkeri i Skovlunde i 1962 og Roskilde Universitetscenter i 1971.

Lauritz Knudsen havde længe haft Dan Fink som fast arkitekt. Han havde været med til at bygge selskabets fabrik i Haraldsgade i 1948, og han fortsatte i Ballerup. Han kom senere til at stå for andre store industrikomplekser samt nogle af punkthusene ved Bellahøj.

Nogle arkitekter slog sig op som specialister i industribygninger. Det var tilfældet med Jørn Windfeld Lund, som bl.a. stod for snedkeriet på Metalbuen 15 og Nordsko på Brydehusvej 2. Forinden havde han efter eget udsagn stået for 24 bygninger i Herlevs industri kvarter, og de erfaringer samlede han i bogen »Industribyggeri« i 1962.

De vigtigste aktører

Det vil være på sin plads at præsentere folkene bag industriområdets etablering. Mange har været involveret, men Ballerup-Måløv Kommune var hovedkraften. Aktiviteterne besluttedes formelt af kommunalbestyrelsen og Teknisk Udvalg, men mange af initiativerne blev taget af borgmesterkontoret. Her lå også en del af det praktiske arbejde med at koordinere aktiviteterne, og selvfølgelig foregik en parallel aktivitet i den tekniske forvaltning. Arbejdsdelingen bestod i, at borgmesteren

tog sig af de overordnede aftaler, mens teknikerne sørgede for at få de administrative aftaler i hus. Det politiske og det administrative krydsede hinanden, men samarbejdet må betragtes som godt mellem de to forvaltningsgrene, når man tænker på antallet af små og store udfordringer.

Borgmester Ove Hansen (1909-1997) stod for forhandlingerne om både køb af grunde og de senere aftaler om salg af grunde til de største firmaer. Ove Hansen var i slutningen af 1950'erne en erfaren politiker og administrator. Han havde været sognerådsformand siden 1942 og borgmester, da det blev indført ti år senere. Samtidig var han medlem af Folketinget, hvorved han havde føling med vigtige forhold i ministerierne. Ved sin side havde borgmesteren fra 1958 den nyansatte kontorchef cand. jur. Erik Frøling (1922-2004), som fra 1963 var kommunaldirektør indtil 1988.

Planlægningen af de mange tekniske forhold blev ledet af stadsingeniøren. I de første år med planlægning af den første del af industri kvarteret via Byplanvedtægt nr. 11 var stillingen besat af cand. polyt. Poul M. Hvenegaard (1893-1968), men da det helt store projekt kørte af stablen med Byplanvedtægt nr. 15, var posten i 1959 overtaget af cand. polyt. Poul Møller (f. 1918). Teknisk Forvaltning skulle ikke alene behandle de indkomne byggeplaner, men også deltage i de mere politiske forhandlinger med Boligministeriet, hvis afdeling »Den kommitterede i byplansager« flittigt deltog i forhandlinger om dispensationer og udformning af regler.

Borgmester Ove Hansen var en central figur i skabelsen af industrikvarteret, hvor han stod for de vigtigste forhandlinger om f.eks. køb og salg af jord.

Stadsingeniør cand. polyt. Poul M. Hvenegaard var ansvarlig for udarbejdelse og realisering af den første del af industrikvarteret via Lokalplan nr. 11.

Stadsingeniør cand. polyt. Poul Møller var nyudnævnt stadsingeniør, da det store arbejde med at realisere industrikvarteret via Lokalplan nr. 15.

Cand. jur. Erik Frøling var som nyansat kontorchef den vigtige embedsmand bag borgmesteren. Han avancerede senere til kommunaldirektør.

650 byggesager på forvaltningens bord

Kommunens byggeforvaltning var i lange perioder tæt på kollaps. På den ene side ventede bygherrer på til-ladelse til at opføre deres bygninger, og på den anden side skulle forvaltningen sørge for, at byggeriet opfyldte de gæl-dende forskrifter. De skulle også se til, at kommunens spildevandsledninger kunne klare fremtidens pres og meget mere.

Det var en tid med mange nye ma-terialer og regler om deres benyttelse. Ingeniørerne skulle således forholde sig til gasbeton, præfabrikerede be-tonelementer og forspændte beton-drager. Desuden fandtes mange nye typer installationer med eksempelvis opvarmning med oliefyr, hvor der skulle ansøges med fyldige specifica-tioner og med en højtidelig erklæring om kvalitet. Civilforsvaret krævede sikringsrum på mindst 2 m³ for hver beskæftiget person, og samtidig forud-så man, at der blev behov for en parke-ringsplads for hver 100 m² etageareal.

Der fandtes også mange nye produk-tioner og virksomheder. Hovedstadens Brugsforening (HB) er eksempel på en ny type virksomhed med mange nye krav til indretningen af dens forret-ning på Metalbuen 66 ved Ingevej tæt på Skovlundes vestlige boligkvarterer. HB søgte om at starte byggeriet i 1963, men først i 1966 var alt på plads og byggeriet godkendt. Forretningen var en af mange, som HB byggede i vækst-kommunen. Det nye var, at det skulle være et supermarked med selvbetje-ning for alle varer, hvor forretningsli-vet ellers var specialforretninger. Den ny type forretning krævede overhol-

delse af en masse nye regler, og tillige skulle der dispenseres fra gamle regler.

Ikke kun byggeforvaltningen var ind over men også andre myndigheder. F.eks. skulle Fiskeriministeriet give dispensation for at sælge fersk fisk. Sundhedskommissionen blev også in-volveret i forskellige forhold. Salg af dybfrosne levnedsmidler var nyt, og her blev der stillet krav om, at fryse-bokse skulle holde 18 minusgrader, hvilket leverandøren af frostbokse havde svært ved at indfri. Helt galt blev det, da et kontrolbesøg viste optøede hummere. Salg af mælk i samme lo-kaler som andre varer var også nyt, og det blev i første omgang afslået. Salg af fersk kød gav også problemer og kræ-vede en del særlig bygningsmæssige konstruktioner med f.eks. overtryk i slagterlokale, så luft udefra ikke kunne komme til kødet.

Der blev bygget overalt i kommunen. Ud over industrikvarteret omkring In-dustriparken, blev der bygget industri andre steder i kommunen. Desuden var den store Ballerup-plan ved at blive iværksat, og hertil kom mange nye par-celhuse. På et tidspunkt var omkring 650 byggesager til behandling.

Kommunen var særlig hårdt presset, fordi den ikke kunne skaffe tilstræk-keligt med medarbejdere. Igennem flere år havde den næsten hver uge en annonce i fagblade, hvor der annon-ceredes efter medarbejdere til byg-ningsinspektoratet. Man søgte som regel ikke kun en medarbejder men to. Når det blev særlig slemt, gjorde man opmærksom på, at også nyuddannede var velkomne. De ville endda få en kørselsgodtgørelse, hvis de da ikke ønskede at bosætte sig i kommunen,

BALLERUP-MÅLØV KOMMUNE

Kommunen bygningsinspektør mangler teknikum-ingeniører til behandling af byggesager vedrørende ca. 650 byggepladser i kommunen.

Ansættelses- og lønvilkår i henhold til overenskomst.

Der ydes kørselsgodtgørelse, og kommunen vil være behjælpelig med fremskaffelse af bolig.

Nærmere oplysninger kan fås ved henvendelse til bygningsinspektøren, rådhuset, Ballerup, og for såvidt angår løn- og ansættelsesvilkår til kommunens lønkontor, telefon 97 05 01.

Ansøgning bilagt bekræftet afskrift af eksamensbevis og anbefalinger bedes snarest fremsendt til

Ballerup-Måløv kommunalbestyrelse

rådhuset - Ballerup

Kommunen var hårdt presset af mangel på medarbejdere. Igennem flere år annoncerede den næsten hver uge i fagblade efter ikke kun en medarbejder men som regel to – og ofte stod, at også nyuddannede var velkomne. De kunne få kørsels-godtgørelse, eller kommunen tilbød at hjælpe med at skaffe en bolig.

hvilket administrationen tilbød at hjælpe dem med.

Det skulle være så flot

Kommunen havde stor opmærksomhed på, at det nye industrikvarter skulle præsentere sig flot. Således ønskede man at begrænse omfanget af oplagspladser og afslog f.eks. at sælge en grund til en tømmerhandel. Tømmerhandleren blev dog tilbudt industrikvarterets dårligste grund under højspændingsledninger, og kommunen krævede, at han sørgede for en meget kraftig afskærmning mod vej og naboer.

Kommunen sikrede via sine planer, at dets industrikvarter fik landskabsmæssige værdier. Dette var muligvis også et krav fra Boligministeriet til de mange planforslag, ministeriet begyndte at modtage fra hele landet. I de første planer havde kommunen

lagt et 30 m bredt grønt bælte op mod Frederikssundsvej, og allerede i marts 1959 indgik kommunen en aftale med landets førende landskabsarkitekt Th. Sørensen og hans medarbejder Arne Levin om at udarbejde retningslinjer for det kommende industrikvarter. Th. Sørensen var rådgiver for Zoologisk Have og havde udformet omgivelserne ved Bellahøj, Aarhus Universitet og mange vejforløb, ligesom han i øvrigt havde udviklet begrebet »skrammellegeplads«.

Havearkitekterne ønskede parkliggende fællesområder foran virksomhederne. Det styrede man ved at fastlægge byggelinjer med afstand mellem bygninger og vej sammen med regler for beplantning, f.eks. et 10 m bredt bælte på hver side af Industriparken. Mange beplantninger skulle udføres af grundejeren efter kommunens »nærmere bestemmelse«, hvilket

senere gav anledning til store kontroverser. Hvert firma fik ellers i forbindelse med købet en skitse over beplantningen, som angav havearkitekternes ønske. En 2 m bred beplantning skulle f.eks. plantes med slåen, tjørn og buskrose, og en skitse viste deres placering.

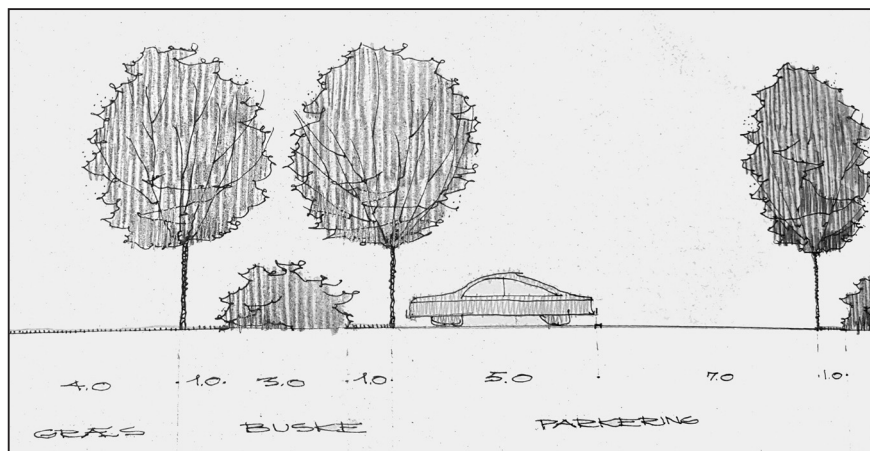
Reglerne gav hurtigt anledning til utilfredshed. En af handlerne gik først i orden, efter kommunen havde givet virksomheden lov til at lave parkeringsplads på en 5 m bred strimmel af 30 m bæltet langs Frederikssundsvejen. Virksomheden Lauritz Knudsen skulle måske have tænkt på at stille et tilsvarende krav, for den fik ikke lov til at placere et skilt uden for fabrikken i det grønne område.

Kommunen håndhævede denne beplantning. Det fik en grundejer at føle, da kommunen med store ord påtalte en manglende beplantning. Kommunen

måtte dog falde ned, da den opdagede, at en kommunal medarbejder var kommet til at give virksomheden dispensation fra reglen.

Allerede i 1961 var det klart, at reglerne for beplantning generelt ikke blev overholdt, og kommunen gjorde mange grundejere opmærksom på deres forpligtelse, men problemet fortsatte. Til eksempel konstaterede kommunen i 1965, at en virksomhed ikke havde slået græsset, og at et areal var ødelagt ved kabelgravning, hvilket man gjorde opmærksom på. Virksomhedsejeren returnerede kommunens brev med en bemærkning om, at »Vi syntes selv den er perfekt i orden, så mon ikke brevet var tiltænkt et andet firma.«

Kommunen fortsatte med at minde grundejerne om deres forpligtelser, og til sidst måtte man true med, at iværksætte vedligeholdelsen på grund-

Industri kvarteret skulle fremtræde som en smuk bydel, og landets fremmeste landskabsarkitekter tegnede planerne for den fremtidige brug. En stor udfordring var de mange parkeringspladser, som man allerede i 1950'erne forventede ville komme. (Tegning af vejprofil C. Th. Sørensen og Arne Levin 1959, BS).

var bygningerne bygget til en så speciel produktion, at det kun var muligt at rive den gamle bygning ned og bygge nyt. Det skete f.eks. for Dansk Ilt- og Brints fabriksbygninger i 1995.

Mange produktionsvirksomheder er forsvundet, og bliver erstattet af aktiviteter som lager, handel og kontor. Det er sket hos W. Bäncke & Co.'s bygning på Industriparken 4. Siden 2005 har ejendomsselskabet Cufadan ejet bygningen, hvor de 8.800 m² er opdelt til 88 lejemål.

Beplantningen i industrikvartererne har givet indtryk af velordnede forhold. Det afskærmende ønsker kommunen faktisk via kommuneplanen i 2019 at

fjerne, så der kan åbnes for »attraktive bebyggelser«. Andre steder er der stadig behov for »afskærmning mod indblik«; besøgende skal ikke kunne se de bare og måske også nedslidte industribygninger.

Efter 1960'erne flyttede industrien til Jylland – og senere til Kina – mens hovedstadsområdet fik behov for service og administration. Især i de stationsnære områder omkring Malm-parken Station ønsker kommunen i dag uformelle mødesteder for »cafémiljøer, fitnesslokaler og tilsvarende fritids-aktiviteter«, som det formuleredes i kommuneplanen i 2013. De nyere byplanvedtægter har åbnet for, at

Luftfotoet viser den østlige del af industrikvarteret, da den fik en ny lokalplan i 2011. En sammenligning med luftfotoet s. 3 viser, at området er fuldt udbygget, og hvor især Løvens Kemiske Fabrik (Nu Leo Pharma) fylder 2/3. Den nye lokalplan tillader i øvrigt en noget højere bebyggelsesprocent. (© Ballerup Kommune og JWluftfoto).

Kort i dag. (Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering).

ejendommene kan anvendes til mere service- og administrationsprægede virksomheder, og bebyggelsesprocenten er hævet, så den trafikale beliggenhed kan udnyttes til flere arbejdspladser.

Måske skulle man overveje en navneændring fra Industriparken til Kontorparken ...

Arkiver

Ballerup Kommunes byggesagsarkiv.
Ballerup Stadsarkiv (BS).

Litteratur

Burchardt, Jørgen: »Ingen bånd der binder mig ...« Industriens udflytning og modernisering i efterkrigsårene. I: *TEMP* 2019, s. 102-124.

Dahl, Bente og Vagn Tovgaard: *Ballerup og Skovlunde. Om dem der var her før os. Fra landsby til stationsby og forstad*. Ballerup 2019.

Dansk Biografisk Leksikon.

Det økonomiske råd: *Bygge- og boligpolitikken og dens sammenhæng med økonomisk politik i øvrigt*, 1965.

Illeris, Sven: *Centraladministration og byplanlægning 1938-ca. 1975*. Dansk Byplanlaboratorium, Dansk

Byplanhistorisk Skriftserie nr. 73, 2014.

Isaksen, Vagn, Edmund Hansen og Ella Bredsdorff: *Industri kvarteret i Gladsaxe*. Dansk Byplanlaboratorium, Byplanhistoriske noter 15, 1988.

Ingeniøren.

Ingeniør- og Bygningsvæsen.

Jessen, Inger, Gitte Kjær og Jørgen Burchardt: *NKT 100 år. Tusinder af flittige hænders værk*. 1998.

Krak Handelsregister 1945 og 1949.

Kristeligt Dagblad.

Kulturministeriets hjemmeside, »Bevaringstemaer/Industrikultur«.

Mortensen, Mette Tapdrup: *Industri kvarterer i forandring*. Gladsaxe, Herlev, Albertslund og Glostrup. I: *Fabrik og Bolig* 2010, s. 14-35.

Peitersen, Erik Enggaard: *Enggaarden – Ballerup Mark*. I: *Byhornet* nr. 4, 2000.

Politiken.

Pontoppidan, Grethe, Poul Sverrild og Lisbeth Hollensen: *Kirkebjerg Industri kvarter. Bevaring og potentiale*. 2018.

Weilbachs Kunstnerleksikon.

Wikipedia.

Petersminde Teglværk

Ballerup Historiske Forening har modtaget en henvendelse fra Gitte Grandjean, der bor i Smørum. Hendes mors fætter Harald Jørgensen blev født på Petersminde i 1925. I dag bor han på New Zealand, hvortil han emigrerede i 1949.

Haralds forældre flyttede til Petersminde i 1917, og de blev boende i Ballerup resten af deres liv. Hans far var murer og hed Jens Christian Jørgensen.

Gitte Grandjean oplyser, at familien i folketællingen 1925 er anført under »3g Teglværket«. Hun går ud fra, at det er matrikel nr. 3g. I 1938 er Haralds forældre faddere ved en barnedåb. Her er deres adresse oplyst som »Maaløvvej i Ballerup«. Vejen må være Frederikssundsvej. Ved Haralds dåb i 1925 er Petersminde nævnt, men også »Ballerup Mark«.

Harald har omtalt, at teglværket/keramikfabrikken blev lavet om til et lejlighedskompleks med syv lejligheder og en købmandsbutik. Petersminde skulle være en blok med fire lejligheder. Ombygningen fandt sandsynligvis sted en gang i trediverne, og bygningen blev antagelig revet ned omkring 1950–1960.

Gitte Grandjean har aldrig mødt sin onkel, men i forbindelse med sin slægtsforskning, har hun korresponderet flittigt med ham på dansk. På Ballerup Stadsarkiv har hun desuden fundet nogle artikler, som Harald undervejs på sin rejse til New Zealand sendte til Folkebladet. Harald skrev sine erindringer »When I was a boy« til sine

efterkommere. Derfor er de skrevet på engelsk. Gitte Grandjean har oversat erindringerne til dansk og spurgt, om Ballerup Historiske Forening var interesseret i at bringe dem som en artikel i Byhornet. Samtidig efterlyser hun oplysninger om Petersminde og spørger, om der er nogen, der kan huske noget om stedet.

På side 327 i bogen »Ballerup og Skovlunde«, som Ballerup Stadsarkiv udgav i 2018, kan man læse, at Petersminde Teglværk lå ved Frederikssundsvejen mellem Ballerup og Pederstrup. Videre kan man læse følgende: »Efter en del år slap leret op, og man måtte derfor hente leret på den nordre side af Frederikssundsvejen. Derfor blev det tilladt at anlægge et tipvognsspor tværs over vejen.«

Kåri Knütsson, der er ansat på stadsarkivet, dokumenterer på grundlag af ældre kort, at Petersminde Teglværk lå syd for Frederikssundsvejen nordvest for Ballerup. I en mail skriver han desuden: »Teglværket lå tæt på, hvor Nyvangen ligger i dag. Nyvangens buede vej består af et stykke fra den gamle Frederikssundsvej.«

I bogen »Da jeg er født i Ballerup« fortæller Alvin Schmieder desuden, at teglværket Petersminde producerede mursten, tegl, drænrør og urtepotter med mere. Han tilføjer, at »hele den lavning, som højhuset (Bispevangen, red.) er opført i, er de gamle lergrave, som gav råmateriale til bedriften.«

Svend Jørgen Jensen

Da jeg var dreng

HARALD JØRGENSEN

For at være en dreng må man være født, og det blev jeg den 6. august 1925 på Petersminde i Ballerup – Danmark.

Der var et godt spring mellem mig og min ældre bror Magnus, men et mere regelmæssigt spring mellem Magnus, Christian, Harry og Godtfred. Som følge deraf var mine fire brødre nærmest voksne, inden jeg blev gammel nok til at tænke selv.

Da jeg var helt lille, havde vi ikke elektricitet i huset, som var en blok på fire lejligheder, to oppe og to nede. Det

lå ikke i selve byen, men på landet ca. 3–4 km fra Ballerup by og 15 km fra København. Det var hovedsagelig et område med gartnerier og små gårde.

Vi havde petroleumslamper som lys og gas til madlavning. Når mine forældre havde gæster til et spil kort om aftenen, måtte min far genopfylde stuelampen omkring kl. 21. Få værdsatte vintertiden, når det blev mørkt omkring kl. 3 om eftermiddagen, og det ikke blev lyst før kl. 10 om morgenen. Til gengæld var sommertiden en kontrast, da det var lyst nok til at

Petersminde.

bevæge sig omkring alle døgnets 24 timer.

Det var en stor begivenhed, den dag elektrikerne kom for at installere elektricitet i hele bygningen. Jeg kan huske kontakterne, som var en slags trykknapper, en for tænd, en for sluk.

Vi havde stadig ikke toilet indenfor, og det er ikke svært at beskrive den pine, det var, især midt om vinteren, at skulle ud midt om natten i en snestorm og 15–20 graders frost og krydse gårdspladsen for at komme på toilettet – man blev ikke hængende længe.

Vi havde ikke noget køleskab. En faldlem i køkkengulvet førte ned til en lille kælder, hvor maden kunne holdes rimelig kølig, ikke kold, om sommeren, og om vinteren var det opbevaringssted for frugt og grønt. Man kunne dårligt stå oprejst, men det fungerede.

I nogen tid havde jeg et dueslag i et gammelt skur i nærheden af huset. En gammel mand i området gav mig nogle få brevduer til at starte med, og senere avlede vi selv nogle.

Lerfabrikken

Ca. 45 meter fra huset lå der en gammel fabriksbygning bygget af mursten. Den indeholdt store maskiner til fremstilling af ler til fabrikkens keramikere, så de kunne producere store havekrukker, og i dele af bygningen var keramikernes drejeskiver. Der var mange af dem, og keramikerne betjente dem med fødderne. Jeg så dem aldrig i brug, da stedet blev lukket, da jeg kun var et par år gammel, og siden lå det øde hen.

Imidlertid var det et fantastisk sted for drenge som mig at strejfe omkring, og det varede ved i nogle få år, indtil en person købte stedet. Oprindeligt star-

tede han med at dyrke champignon i de store kældre, hvor leret havde været opbevaret. Det var helt mørkt, og med store rør til opvarmning var det ideelt til champignondyrkning.

Jeg har glemt, hvor længe dette stod på, men til sidst blev min far kontaktet for at omdanne hele bygningen til syv lejligheder, samt en købmandsbutik med facade til gadesiden. Dette blev til sidst færdigt, og vi fik, hverken værre eller bedre, en masse nye naboer, men også en ny praktisk butik, hvor jeg for resten var den første officielle kunde.

Jeg tror, at området, jeg voksede op i, havde en varig indflydelse på mine holdninger, inspiration og forhåbninger, og det er jeg taknemmelig for.

Søerne

Ikke langt fra huset (ca. 90 meter) lå en lille sø, hvis kanter var dækket af dunhammere og lignende planter til tækning, og vilde gule iris voksede i overflod. Ved at vandre over en lille bakke, kom vi til endnu en lille sø.

Disse søer blev en stor del af mit tidlige liv. Om sommeren kunne vi fiske og svømme i søerne, og når vinteren var på sit højeste, var de frosset til og kunne bruges til skøjteløb og til at glide på. Nogle gange løb vi i høj fart på skøjter med et gammelt tæppe eller lagen mellem os som sejl.

Om sommeren blev mange dage tilbragt i søområdet med at udforske og lege »Stanley & Livingstone« komplet med afrikanske stråhytter bygget af høje dunhammere og tækkerør og omgivet af junglestier rundt om søen. Der var forskellige vandfugle inklusive ænder og svaner.

Min bror havde en kajak, en hjem-

mebygget en af slagsen, med en ramme dækket af en tjæret klud som lærred. Jeg skulle egentlig ikke bruge den, men jeg var trods alt en meget livlig dreng, og foretog mange ture i kajakken, ikke altid uden uheld. Jeg husker en tur, hvor jeg var på vej mod land, da et stærkt og uventet vindpust fik mig til at kæntré – fuldt klædt. Det varede et stykke tid, før jeg kom til mig selv og fik kajakken ind til bredden. Den var uskadet, men fyldt med vand. Jeg var dryppende våd og havde ikke andet valg end at tage hjem med det samme og komme med en frygtelig masse forklaringer.

Jeg lærte meget af de lokale gartnerier og gårde. Heste blev i udstrakt omfang brugt til arbejde og transport til byen osv.

Skolen

Barndommens virkelighed omfattede naturligvis nødvendigheden af at gå i skole og at lave lektier.

I skolen havde vi fag som sløjde og det danske must – gymnastik, begge dele holdt jeg meget af.

Gymnastikken blev efterfulgt af et tvunget brusebad (varmt og koldt) samt indsæbning. Det gav god mening, idet mange huse dengang ikke som sådan havde et badeværelse. Man måtte tage bad i en zinkbalje på køkkengulvet. Alternativet var et ugentligt bad på badeanstalten (som var af høj standard, vil jeg lige tilføje). Derfor sikrede skolen sig ved at have obligatorisk bad efter gymnastik.

Gymnastiksalen var meget veludstyret, og hele området blev gjort rent efter hvert brug. På bestemte tidspunkter af året blev gulvet dækket af beskyttende pap fra ruller, og salen blev for-

doblet som et teater til skolekomedier, hvoraf jeg deltog i tre.

Vinter

Om vinteren sluttede jeg mig efter skoletid til de andre børn for at løbe hen over isen i gadekæret, som naturligvis var oprettet til brug i tilfælde af brand. Når dammen var frosset til, plejede vi at hugge et firkantet hul i isen på cirka en gang en meter. Så løb vi hen over isen og landede på firkanten og væk igen, før den sank. Det var dog lidt risikabelt, og en af mine gode venner klarede det ikke. Han gled hen over firkanten, men kom under isen og druknede. Det var ikke muligt at få ham op, da isen lukkede hullet øjeblikkeligt efter, at han gik under.

Når vi taler om is og sne, så havde vi det selvfølgelig sjovt, men det var ikke sjovt det hele, for vi havde mange graders frost og høj sne at kæmpe med. Selv i lange gummistøvler, var det ekstremt hårdt at gå i skole, når sneen nåede op til knæene.

I de lange vinteraftener læste vi en masse. Jeg var en regelmæssig kunde på byens bibliotek. Vi spillede forskellige indendørsspil, og jeg lærte også (men har glemt hvordan) at hækle mine egne uldhjemmesko. De blev så syet på en filtbund med en lædersål og var hyggelige og varme at have på indendørs. Jeg lavede også lidt broderi som en hobby om aftenene.

Sommerferie

I sommerferien var jeg faktisk så heldig at blive inviteret til Ølstykke, til min tante Agnes og onkel Carl, i praktisk talt hele ferien. De havde en gårdbutik nær Ølstykke by.

På fotografiet står Haralds far, murer Christian Jørgensen, yderst til venstre. Efter ham står først Haralds bror Christian, derefter hans bror Harry og som nummer fire hans mor Petra. Harald står yderst til højre ved siden af sin bedstemor. Billedet er taget uden for en mekanikers bygning, hvor forældrene havde en lejlighed. Bygningen lå næsten over for rådhuset i Ballerup.

Der tilbragte jeg min tid sammen med mine fætre Knud, Povl, Svend og kusine Grethe, og gjorde alle de ting, vi fik lov til på gården. Bestanden bestod af to hvide heste, omkring 6–7 køer, tredive forskellige svin og omkring 2.000 æglæggende høns. Tæt på gården lå en køkkenhave med grøntsager og frugt osv. Jeg hjalp både med arbejdet og med at spise dem. Tante Agnes havde nogle dejlige æblesorter, der voksede rundt om hele køkkenhaven.

Mælken blev dagligt sendt til mejeriet i store junger, da der ikke på gården var nogen centrifuge til at bearbejde mælken med. En samlerovogn hentede mælkejungerne ved porten og senere

på dagen kom jungerne retur. Nu indeholdt de skummetmælk til svinene, men først drak de unge deres andel af den stadig varme mælk.

Den dag i dag er jeg stadig meget taknemmelig for, at tante Agnes inkluderede mig som en del af familien uden forbehold. Jeg korresponderer stadig med min fætter Knud, som ønskede at fortsætte med vores julehilsener osv. efter hans mor døde.

Mens jeg stadig var temmelig ung, havde mine brødre Harry og Godtfred for vane at tage på camping ved Roskilde fjord nær byen Jyllinge. Med hjælp fra min far (som var murermester og bygmester) besluttede de at bygge

en hytte lige ved fjorden – en ret enkel sag med en stor køjeseng og et køkken. Vandet blev med håndkraft pumpet ind i køkkenet, men kilden, hvorfra vandet kom, var forbløffende nok et stykke ude i fjorden.

Sammen med mine venner brugte jeg lejlighedsvis huset (forudsat at vi naturligvis opførte os ordentligt). Senere, da jeg var 12–13 år gammel, var jeg med i en ungdomsgruppe, hvor vi lavede hobbyhåndværk, tog på camping osv.

Vi havde engang en international lejr i Ålborg med 1800 unge mennesker i telte. Sikke et syn det var. I slutningen af opholdet ødelagde en stærk storm lejren, og vi endte med at komme ud til byens borgere i de sidste par dage, og vi blev godt forkælede.

Bornholm

Med ungdomsgruppen foretog jeg min første af flere ture til Bornholm, som ligger under og øst for Sverige. Befolkningen på Bornholm talte et sprog, som mindede mest om svensk, og det tog noget tid at vænne sig til.

Vi blev indlogeret hos forskellige familier, og mine værter var hr. og fru Mortensen, i hvis hus jeg boede, og på en meget familiær måde forkælede de mig meget. Bornholm er en meget smuk ø, til dels barsk og med dejlige byer med hyttelignende huse. Det var en ren fornøjelse at være der, og det står stadig mit hjerte nært.

Mens jeg var der, nød jeg at besøge de specielt designede røgerier til rygning af sild, og jeg har erfaret af eksperter i de senere år, at kvaliteten af bornholmske røgede sild ikke overgås nogen steder.

Et langt bål af træ blev tændt langs det cirka 3,5 meter brede ildsted og sild, to og to sammen, blev i hundredvis placeret på lange pinde over ildstedet. Når ilden blussede op, ville en kvinde med et værktøj som en slags moppe dæmpe flammerne og derved skabe mere røg og damp til sildene. Sildene blev faktisk kogt. Når de blev røget og dryppet med deres egen olie, blev de til en dejlig snack. På grund af varmen faldt en eller to ned. Dem hentede kvinden og anbragte på en kasse, så folk som os kunne nyde dem gratis af og til.

Under krigen lykkedes det mig at få et par ture til Bornholm. De foregik gennem den svenske Falsterbo-kanal, og alle passagerer måtte under dæk, mens vi sejlede igennem. På det åbne hav sejlede vi gennem minefelter og passerede adskillige ødelagte skibe undervejs.

Handelsuddannelse

Efter at have forladt skolen arbejdede jeg i en butik. Om aftenen deltog jeg i forskellige frivillige kurser på min gamle skole og gik til sidst på Schneekloth gymnasium i København for at få en handelsuddannelse som købmand, fordi min status nu var ændret fra bydreng til lærling.

Det var nu krigstid, hvor de tyske styrker havde invaderet Danmark den 9. april 1940, og ikke spor sjov, så her ender min lille historie »Da jeg var dreng«.

Harald Jørgensen skrev sine erindringer april 1995. De er oversat fra engelsk i 2020 af Gitte Grandjean.

HALLGREN ADVOKATER

Bydammen 8 • 2750 Ballerup

"Vi skaber resultater ved at gøre jura forståeligt"

Hallgren Advokater er et moderne generalist advokatkontor med et ungt team af højt kvalificerede medarbejdere. Gennem nytænkning og en innovativ tilgang til sagsbehandlingen rådgiver vi såvel erhvervsvirksomheder som private indenfor en lang række juridiske fagområder.

Nærhed, åbenhed og tydelige resultater er elementer, som kendetegner samarbejdet med vores klienter.

Tag Hallgren Advokater med på råd. Det kan være første skridt til at komme sikkert og trygt i mål.

**Få svar på dine spørgsmål eller book et uforpligtende møde
Vi giver gerne en kop kaffe**

**Ring til os på telefonnummer 4497 1414
Skriv til os på mail@hallgrenadvokater.dk**

FORENINGEN

Jeg vil begynde denne hilsen med at fastslå, at vi i bestyrelsen stadig holder os inden for Sundhedsmyndighedernes retningslinjer for at sikre, at smittetryk-
ket fra covid-19 ikke stiger. Det ville være ubærligt, hvis vi viderebringer smitte til ældre eller syge – blot for at opleve noget »selv«.

Vi troede egentligt ikke, at det skulle vare så længe med den forsigtige opførsel, som helt tydeligt er nødvendig. Men vi fortsætter til roen har lagt sig. Jeg husker, at to af mine morbrødre sagde, når talen faldt på smitsomme sygdomme: »Så skulle I have oplevet den spanske syge!« De sejlede begge på Østen i 1920/30erne. Så kun to til tre generationer bag os har vore familier haft lignende »sygdomstrusler« hængende over deres hoveder, og de havde stor respekt for smittefaren!

Lad os se fremad. Generalforsamlingen, som vi har udskudt til marts 2021, sætter vi ikke dato på endnu. Erindringstræf nr. 7 onsdag den 4. november 2020 i Loen udskyder vi på grund af myndighedernes udmeldinger om, at vi må vente med de store møder og forsamlinger. Det var en enig bestyrelse, der vedtog det den 22. september 2020.

For altid at være på den sikre side,
beder vi jer om at slå op på vores

hjemmeside <http://balleruphistoriskeforening.dk> – her kan I se, om der eventuelt er ændringer i vore planlagte arrangementer.

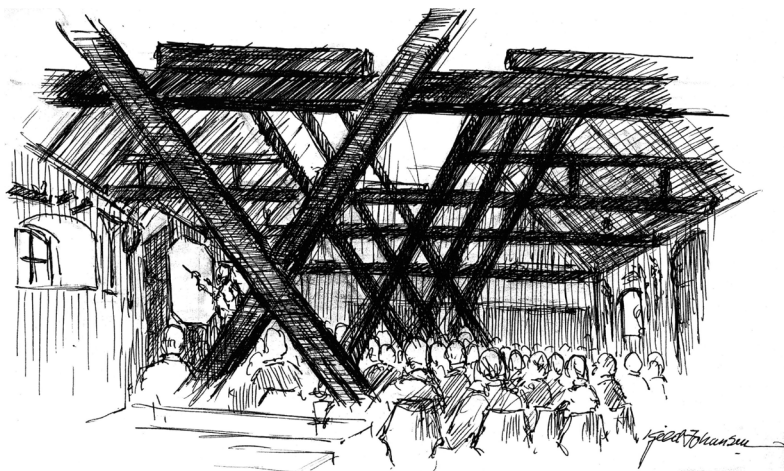
Midt i alt det triste er der lyse sider, som f.eks. at mange, mange flere mennesker har fundet glæden ved en gåtur i skoven og nyder naturen.

Det er med beklagelse, at bestyrelsen ikke har indkaldt til hyggelige og oplysende møder i år. Vi er derfor blevet enige om, at vi vil sende alle medlemmer en »julegave«.

Gaven består af tre smukke vinterkort, som vedlægges dette nummer af Byhornet. Vi har spurgt vores æresmedlem Kjeld Johansen, om han kunne hjælpe os med nogle billeder til dette projekt. Da vi havde spurgt ham, gik han straks sine billeder igennem og fandt nogle dejlige billeder frem, som faktisk aldrig tidligere har været motiver på postkort.

Det er så generøst af Kjeld Johansen, at han gerne ville være med til at glæde vores medlemmer – ja, os alle i denne mørke tid. Tusind tak Kjeld fra alle i foreningen.

*På bestyrelsens vegne
ønskes I et godt efterår
Gurli Lytzen*

Glemmer du, så husker jeg

*Udsættelse
af erindringstræf nr. 7
onsdag den 4. november 2020*

På grund af coronasituationen har Ballerup Historiske Forenings bestyrelse endnu engang besluttet, at vi udsætter vores erindringstræf nr. 7 onsdag den 4. november 2020.

Efter at sundhedsmyndighederne har meldt ud, at forsamlingsforbuddet gælder for arrangementer, hvor der er flere end 50 personer til stede, og at de anbefaler, at man skal forsøge at begrænse den sociale omgang med andre, mener foreningens bestyrelse ikke, at det er forsvarligt at afholde erindringstræffet.

Vi har ikke planlagt næste møde endnu, for vi vil afvente tiden og vil holde øje med, hvad sundhedsmyndighederne melder ud. Vi håber, at vi kan mødes i foråret 2021.

Når vi har en ny dato vil vi sende invitation ud til det næste træf via Byhornet og til alle dem, som er på vores mailliste. Hvis I vil have en personlig invitation, kan I sende jeres mailadresse til undertegnede.

*På vegne af
Ballerup Historiske Forening
Hanne Nygaard
hanne.newgaard@gmail.com*

Baldersbo går til filmen

Baldersbos direktør Søren B. Christiansen fortæller historien om Ballerup Gasværk i fire nye videofilm. Gasværksbygningerne rives nu ned for at gøre plads til en udvidelse af et plejecenter. Men inden de nye boliger står klar, kan du komme med på en historisk tur gennem det gamle Ballerup ved Præstevænget.

Vidste du godt, at der har ligget et gasværk på Præstevænget? Hvis ikke, så er du nok ikke den eneste – for det er mange år siden. Men lige dér, i de røde bygninger, hvor der har været genbrugsbutik og foreningslokaler, lå Ballerup Gasværk.

»Jeg mener, at man skal bevare så meget af det gamle Ballerup som overhovedet muligt. Men de gamle bygninger er ikke bevaringsværdige og plejecentret Toftehaven har brug for yderligere plads.

Vi bygger derfor en ny og flot bygning i to etager for at skabe mere plads til vores ældre medborgere,« siger Søren B. Christiansen, der er direktør for Baldersbo, der bygger den nye udvidelse af Toftehaven. Baldersbo ejer Plejecenter Toftehaven, der drives af kommunen.

Men inden de gamle bygninger forsvinder helt, så har Baldersbo produceret fire videofilm om Ballerup Gasværk.

»I Ballerup havde man set, at de inde i København havde fået gaslys til at lyse op i gader og stræder. Og så tænkte man, at det skulle der også være

i Ballerup. Det betød, at vi måtte have vores eget gasværk og det kom altså til at ligge på Præstevænget. Historien er ret sjov og spændende, synes jeg. Så derfor har vi lavet nogle film om gasværket,« forklarer direktøren.

I videoerne, der er krydret med gamle billeder fra Ballerup, får vi mange spændende historier. Bl.a. at det kneb noget med økonomien i gasværket, og at man måtte lave en aftale med sognerådet for, at der kunne komme lys i de 30 master, der dengang oplyste Ballerup for de ca. 2.500 mennesker, der boede i byen.

Men det er ikke bare historien om gasværket. Det er faktisk også fortællingen om Baldersbo. For Hans Petersen, som var en markant driftsbestyrer for gasværket, var nemlig også med til at stifte Baldersbo – og så var han boligselskabets første formand i mange år.

»Nu tager Baldersbo grunden tilbage og bygger en tilbygning til plejecentret – og så kan vi ære Hans Petersen på den måde,« slutter Søren B. Christiansen.

Kenneth Wöhlisfelt

Man kan se den spændende og sjove fortælling om dengang, der var gaslys i Ballerup, på:

<https://www.youtube.com/channel/UCEQ51mSCjpr7rUWkaNpIT8A>

NYT FRA MUSEET

Museets aktiviteter og dagligdag er præget af den specielle tid, vi lever i nu. Genåbningen af museet i juni gik godt, og vi har haft en sommer med mange besøgende, dog uden de store aktiviteter.

Fra august begyndte at tilbyde mindre aktiviteter blandt andet filmforevisning og byvandring – også startede vi vores bookede rundvisninger op igen, der dog foregår anderledes end vanligt. Vores arrangementer er forsigtige, og skal leve op til myndighedernes retningslinjer om afstand, små hold osv.

Vi kan også mærke, at der er en tilbageholdenhed fra de besøgende i forhold til at melde sig til arrangementer.

Derudover tænker vi anderledes formidling i form af udendørs udstillinger og aktiviteter, man kan deltage i på egen hånd. Vores daglige arbejde er også præget af de særlige omstændigheder. Vi har f.eks. slået vores store telt op udendørs til rum for haveholdet, til møder osv. Vi mangler lokaler, der er store nok til at kunne rumme frivillige og lønnede medarbejdere, når der skal holdes afstand.

Sommerturen for museets lønnede og frivillige medarbejdere var præget af coronakrisen. I Hangar 2 måtte deltagerne stå med afstand. Foto: Mette Jensen.

Besøget i flyvepladsens tidligere kontroltårn skulle foregå med mundbind på.

Sommerturen

Den store planlagte bustur kunne det ikke blive til i år, men i august tog lønnede- og frivillige medarbejdere på en mindre tur til den tidligere Flyvestation Værløse. Her besøgte vi Flyvehistorisk Forening i Hangar 2 og kontroltårnet hos bofællesskabet Mageløse. På den tidligere flyvestation, var der så god plads, at vi igen efter lang tids adskillelse kunne være mange sammen. Det var en god dag, der bød på både fagligt indhold og socialt samvær.

Efterår og høst

Selvom årets traditionelle høstmarked i Pederstrup var aflyst i år, så fejrede museet alligevel den smukke høsttid, hvor kornet var kommet i hus. I den

første weekend i september kunne man nyde smukke høststillinger med sensommerblomster, landbrugsredskaber og neg på gårdspladser og plænen ved bystævnet.

Søndag den 6. september var museet åbent med hyggelig gammeldags høststemning med leg, spil og historiske høstredskaber samt arbejdsende smedje og åben købmand. Det var en dag med hyggelig og afslappet stemning, hvor en del mennesker kiggede forbi samtidig med, der blev holdt afstand.

På egen hånd kunne man fra 4. september til 18. oktober gå på bibliotekets og museets LitteraGåtur i Pederstrup. Turen handler om landbrug, høst og efterår i litteraturen og historien. Der var både en voksen- og en børnetur, hvor vi kom omkring alt fra kornhøst

til kartoffelhøst, høstbal på Måløv Kro og digte. På voksenturen skulle man følge et kort, der var på stedet og som kunne hentes på hjemmesiden. Børneturen var en jagt via en app, der gratis og let kunne downloades til telefonen.

I efterårsferien byder de museumsfrivillige indenfor i skolestuen til kreative efterårssysler med gyldne blade og kastanjer. Grundet de særlige omstændigheder, er aktiviteterne i år i mindre hold med tilmelding. Naturformidler Camilla står klar med en anden efterårsferieaktivitet »Hvor kommer maden fra?« Her kan man på en tur rundt i landsbyen forfølge, hvor vores

Formidlingsinspektør Sara Kvist og museumsleder Mette Jensen byder velkommen til museets efterårsaktiviteter.

Mininisserne er på spil på museet i julemåneden.

fødevarer kommer fra før og nu. Denne aktivitet er ligeledes med tilmelding.

Jul

Lindbjerggård er fortsat lukket pga. renovering, og derfor rykker vores juleaktiviteter dels udendørs og dels til Pederstrupgård.

Fra midten af november vil man kunne opleve museumsnissens Nis julerejse gennem Ballerup Kommune. Nis rejser med damptog, på gås og i træsko gennem Ballerup, Måløv og Skovlunde i både tid og sted. Nis julerejse kan ses udendørs på længerne ved bystævnet. På gårdspladser, plæne og porte pynter blomsterbinderen op til jul med naturmaterialer. Indendørs kan gå på jagt efter miniatureforeningen Mini's mininisser, der er flyttet ind på gården.

Fra den 1. december er der julekalender. Nis været på loftet, og har rodet i magasinet. Hver dag finder han en ny genstand frem, der kan ses i legetøjs-

udstillingen og på Facebook. Nis har naturligvis en forkærlighed for ting, der har noget med jul at gøre.

Teknisk service

Bent Jensen der i mange år, har været teknisk service medarbejder og frivillig koordinator, gik på pension den 1. september. Bent fortsætter dog i en seniorordning på 15 timer ugentligt, hvor han blandt andet skal tage sig af udlejningslokalerne. Det er endnu uvist, hvad der skal ske med arbejdsopgaverne omkring museets bygninger og udendørsarealer.

Runde dage

I løbet af foråret og sommeren har seks frivillige medarbejdere kunnet fejre deres runde fødselsdage.

Ole J. Svinth (haveholdet) fyldte 80 år den 13. april, Birger Hansen (haveholdet) fyldte 70 år den 23. april, Jette Kirstein (registreringsgruppen) fyldte 70 år den 11. maj, Hetty Hartwich (vagtgruppen) fyldte 70 år den 18. maj, John Jensen (haveholdet) fyldte 80 år den 25. august og Tommy Sørensen (haveholdet) fyldte 70 år den 25. september.

Museet ønsker alle de runde fødseldage et stort tillykke med fødselsdagene, og takker samtidig for den indsats I på hver jeres måde alle gør for museet.

Dødsfald

Preben Lindtoft, der har været frivillig medarbejder på haveholdet gennem flere år, døde i august efter kortere tids sygdom.

Preben havde ansvaret for græsslåningen, og han holdt af at starte havetraktoren tidligt mandag morgen.

Preben Lindtoft på havearbejde.

Han indgik i det hele taget, som en meget aktiv del af havegruppen, og var frisk til at tage sig af alle typer arbejdsopgaver – også når det gjaldt op- og nedslåning af telte til det årlige høstmarked.

Preben var meget hjælpsom, og vi holdt af hans venlige væsen. Han vil være savnet på museet. Preben blev 84 år.

Mette Jensen

**FLYTNING AF
MØBLER UDEN
PROBLEMER
FOR DIG...**

**Åbningstider
Man-fredag 10.00-17.30
Lør-søndag efter aftale**

**Ta' målene med og
gør en god handel
Vi glæder os til, at se dig!
gulve – tæpper – gardiner**

*Kvalitet til små beløb
- så ta' ud i...*

tæppe køb.dk

**Tempovej 28 · 2750 Ballerup · 5177 1704
Os med den allerbedste service...**

Ring efter tæppebussen, Vi kører ALLE dage 8.00 - 20.00

MEDLEMSKORT

2020

Ballerup Historiske Forenings *bestyrelse*

Formand

Gurli Lytzen
Viggo Barfoeds Alle 23
2750 Ballerup
44 65 08 61 / 21 46 42 02
gurli.lytzen@outlook.dk

Næstformand

Lisbet Haubro Christensen
Knastebakken 65
2750 Ballerup
40 59 14 44
lisbethaubro@gmail.com

Kasserer

Jørgen Bragge
Pilehøjvej 47
2750 Ballerup
44 65 24 25 / 40 55 24 25
jorgen@bragge.dk

Sekretær

Hanne Nygaard
Erantishaven 58
2765 Smørum
44 97 50 28 / 20 31 06 30
hanne.newgaard@gmail.com

Jette Garder

Kildebuen 3
2740 Skovlunde
23 40 45 01
gardermorild@gmail.com

Peter Hesselholt

Lerbjergvej 6
2750 Ballerup
21 42 82 81
ph21428281@gmail.com

Svend Jørgen Jensen

Tjørnevænget 39
2740 Skovlunde
44 91 91 97 / 20 21 07 33
svendjensen@lic-mail.dk

